

6. Педагогика безопасности: наука и образование [Текст]: материалы Всероссийской научной конференции с международным участием, Екатеринбург, 12 декабря 2011 г.: в 2 ч. / сост. и общ. ред. В. В. Гафнера; ФГБОУ ВПО «Урал. гос. пед. ун-т». – Екатеринбург, 2012. – Ч. 1. – 212 с.
7. Таїрова Т. М. Методологічні засади моніторингу виробничого травматизму. [Електронне видання] Монографія. Т. М. Таїрова. – К.: «Основа». 2014. – 201 с. Режим доступу: http://www.zerkalov.kiev.ua/sites/default/files/tairova_t_m._metodologichni_zasadi..._monografiya.pdf

У статті йдеться про необхідність врахування особливостей поведінки вихованців навчальних закладів під час формування в них рис особистості безпечного типу. Подано їхню типологію, що складається з мотивів поведінки, цільових настанов та способів діяльності. Наведено перелік умов, необхідних для виховання у молоді готовності до безпечної самореалізації в сучасному житті. Підкреслено, що відмітними якостями особистості безпечного типу є психологічні стійкість і готовність до дій у різних ситуаціях, які гарантують безпечну професійну діяльність.

Ключові слова: культура, особистість безпечного типу, типологія, мотиви, настанови, способи діяльності, самореалізація.

Кулалаева Н. Условия формирования готовности к безопасной самореализации воспитанников учених заведений.

В статье говорится о необходимости учета особенностей поведения воспитанников учебных заведений при формировании у них черт личности безопасного типа. Предоставлена их типология, состоящая из мотивов поведения, целевых установок и способов деятельности. Приведен перечень условий, необходимых для воспитания у молодежи готовности к безопасной самореализации в современной жизни. Особое внимание уделяется тому, что отличительными качествами личности безопасного типа являются психологические устойчивость и готовность к действиям в различных ситуациях, которые гарантируют безопасную профессиональную деятельность.

Ключевые слова: культура, личность безопасного типа, типология, мотивы, установки, способы деятельности, самореализация.

Kulalaieva N. Conditions of readiness formation to safe self-fulfillment of educatees of education establishments.

The article deals with the need to consider the special features of the educatees' behaviour under the formation of the traits of the personality of safety type in them. The typology which consists of the behaviour motives, objectives and activity methods is given. The list of conditions which is necessary to educate the young people to be ready for the safe self-fulfillment in modern life is presented. A special attention is paid to the fact that the psychological stability and readiness to act in different situations which guarantee the safe professional activity are the distinctive qualities of the personality of the safety type.

Key words: culture, personality of safety type, typology, motives, objectives, activity methods, self-fulfillment.

УДК 377

Пятничук Т.В.

**ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОПОРЯДЖУВАЛЬНИКІВ БУДІВЕЛЬНИХ
У НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОМУ ПРОЦЕСІ ПТНЗ**

Актуальність дослідження. Диференціація навчання у психолого-педагогічній літературі розглядається як спосіб індивідуалізації навчальної діяльності учнів, що сприяє всебічному розвитку особистості кожного, створенню умов для задоволення їхніх інтересів, потреб. Індивідуальний підхід трактується як педагогічний принцип для врахування індивідуальних особливостей кожного учасника навчального процесу. В процесі індивідуалізації навчання виявляється різниця в розвитку учнів, формуються різні групи учнів і на цій основі формуються і вдосконалюються знання, вміння, навички, розвивається інтерес до професії, навчальна мотивація і пізнавальні інтереси, забезпечується збереження і розвиток індивідуальності учня. Водночас проблема диференційовано-

го підходу до формування професійної компетентності майбутніх опоряджувальників будівельних досліджена недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях учених питання диференціації навчання пов'язуються:

– з потребою створення сприятливих умов для виявлення й максимального розвитку здібностей і нахилів учнів та надання їм можливості глибшого вивчення основ наук (І. Бутузов [2], І. Чередов [16]);

– з необхідністю в умовах зростання обсягу матеріалу здійснювати індивідуалізацію навчання (В. Буряк [4], В. Крутецький [9], І. Унт [15]);

– з подоланням негативного ставлення частини учнів до навчання (І. Осмоловська [10], І. Чередов [16]).

Більшість авторів доводить необхідність розподілу учнів на групи, які мають різний рівень здібностей, навченості (І. Бутузов [2], І. Унт [15], І. Осмоловська [11]), оскільки своєчасне виявлення й облік індивідуальних особливостей у процесі навчання учнів, зокрема учнів з особливими здібностями, зі зниженою навченістю, є важливим напрямом для розвитку інтелектуального потенціалу кожного учня в процесі навчання.

У психолого-педагогічній літературі представлені різні підходи до визначення способів диференціації: за індивідуальними психофізіологічними особливостями та особливостями інтелектуальної, емоційно-вольової сфери сприйняття, пам'яті, мислення (В. Крутецький [9]); залежно від рівня навченості, темпераменту (В. Паламарчук [12]); за рівнем розумового розвитку, індивідуального засвоєння, рівнем спеціальних здібностей, обдарованістю, умінням самостійно працювати (І. Унт [15]); за працездатністю, характером ставлення до навчальної діяльності, за реальними навчальними можливостями, освітньою підготовкою (Ю. Бабанський [1]); за рівнем навчальної працездатності (І. Чередов [16]).

Виклад основного матеріалу. Гуманізація сучасної освіти передбачає зосередження уваги педагогів на особистості кожного учня, створення необхідних умов для розвитку природних здібностей. Як зазначає В. Кремень, «постає завдання формувати в системі і поза нею людину, здатну успішно функціонувати в умовах постійних трансформацій, сприймати мінливість світу не як неприємну тимчасову особливість життя, а як сутнісну характеристику власної життєдіяльності, йдеться по суті про людину з інноваційним типом мислення, культури і поведінки» [8, с. 409]. Значну роль у досягненні цих результатів відіграє принцип індивідуального підходу в навчанні, сутність якого полягає у вивченні й врахуванні в навчальному процесі індивідуальних і вікових особливостей кожного учня з метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості його навчальної роботи, всебічного розвитку. І. Унт зазначає: «індивідуалізація – це врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів в усіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості і в якій мірі враховуються» [15, с. 8].

Суть принципу індивідуального підходу за К. Гуревичем полягає в адаптації навчання до змісту і рівня знань, умінь та навичок кожного учня або до характерних для нього особливостей процесу засвоєння, або навіть до деяких стійких рис його особистості. «Основна мета, яку має ставити перед собою майстер-педагог полягає в тому, щоб допомогти кожному оволодіти майстерністю відповідно до його індивідуальності» [5, с. 45].

Під індивідуалізацією навчальної діяльності, як зазначає А. Кирсанов, передбачається система індивідуалізованих засобів і прийомів, взаємообумовлених дій вчителя і учнів, яка органічно притаманна всім етапам навчальної діяльності» [7, с. 121]. С. Гончаренко зазначає: «Системи індивідуалізованого навчання – системи навчання, які організують індивідуальний темп засвоєння навчального матеріалу, спільного для даного контингенту. В українському педагогічному енциклопедичному словнику визначено: «Індивідуалізовані системи навчання – це побудова навчального процесу, яка спрямована на підведення всіх учнів до єдиного, чітко заданого мінімального, яке досить високого рівня оволодіння знаннями й уміннями» [4, с. 192].

Таким чином, принцип індивідуального підходу у навчанні – це вихідне, початкове положення щодо відбору змісту, форм організації та методів навчання, який реалізується через індивідуалізацію навчальної діяльності. Рушійними силами індивідуалізації є протиріччя між фронтально побудованим процесом пред'явлення нового матеріалу і індивідуальним характером його засвоєння. Використання в практиці навчально-виховної роботи ПТНЗ принципу індивідуалізації навчання вимагає впровадження системи впливу на учня з урахуванням його індивідуальних та вікових можливостей, тобто впровадження диференційованого підходу.

«Диференційований підхід (від лат. *Differentia* – різниця) посідає проміжне положення між фронтальною роботою з усім колективом і індивідуальною роботою з кожним учнем» [4, с. 132].

І. Бутузов зазначає: «Під диференційованим навчанням на уроках розуміється такий процес навчання, який передбачає глибоке вивчення індивідуальних особливостей учнів, їх класифікацію по типологічних групах і організацію роботи цих груп над виконанням специфічних навчальних завдань, які сприяють їх розумовому і моральному розвитку. Диференційоване навчання є конкретним втіленням ідеї індивідуалізації навчання» [2, с. 7].

За А. Кирсановим, «під диференційованим підходом до учнів в навчальному процесі розуміється особливий підхід вчителя до різних груп учнів або окремих учнів, що полягає в організації навчальної роботи різної по змісту, обсягу складності, методам і прийомам. Суть диференціації навчання – розвиток творчих сил кожного учня, розширення його інтересів, світогляду, надання окремим учням можливості глибше і повніше вивчати навчальний матеріал, розвинути інтереси і нахили до вивчення окремих галузей знань» [7, с. 35].

І. Осмолівська визначає: «Під диференціацією розуміють спосіб організації навчального процесу, при якому враховуються індивідуальні типологічні особливості особистості (здібності, інтереси, нахили, особливості інтелектуальної діяльності тощо). Диференціація характеризується створенням груп учнів, в яких елементи дидактичної системи (цілі, зміст, методи, форми, результати) різняться» [10, с. 11]. І. Унт підкреслює: «Під диференціацією ми розуміємо врахування індивідуальних особливостей учнів в тій формі, коли учні сгрупповуються на підставі будь-яких особливостей для окремого навчання» [15, с. 8]. Під диференціацією навчання необхідно розуміти різний підхід педагогів до груп учнів та окремих учнів, що передбачає організацію навчальної роботи, яка є різною за змістом, обсягом, складністю, методами і засобами. При цьому диференційований підхід у навчанні є необхідною умовою впровадження принципу індивідуалізації навчання.

Індивідуальний і диференційований підходи передбачають побудову навчального процесу на рівні врахування певних його особливостей, а індивідуалізація і диференціація – безпосередньо організацію навчання на рівні певної технології. Індивідуалізація і диференціація забезпечують особистісний підхід, це дві сторони одного і того ж процесу реалізації особистісного підходу. Диференціація навчання – ефективний спосіб його індивідуалізації.

В сучасній педагогіці для розмежування понять «диференційований підхід» та «диференційоване навчання» є підхід, за яким під диференційованим підходом розуміється дидактичний принцип врахування показників типологічних особливостей учнів, на основі яких вони групуються для окремого навчання. Як визначає П. Гусак, реалізація диференційованого підходу у навчальному процесі є диференціацією навчання. Диференціація навчання розкриває соціально-економічні, правові, організаційно-управлінські, дидактичні аспекти організації навчального процесу, диференційований підхід – проблеми відбору, формування і корекції особистості в ньому на основі провідних дидактичних вимог [6, с. 24].

В наш час неocenенну роль диференціація навчання відіграє для розвитку креативного характеру професійної освіти, креативного мислення майбутнього працівника. Розвиток творчого потенціалу людини є найважливішим джерелом і показником процвітання суспільства, пов'язаний з питаннями сенсу життя, розкриттям внутрішнього потенціалу людини. Креативність – це інтегративна якість особистості, що впливає на її самовизначення і самовдосконалення, творчий характер діяльності, здатність до пошуку принципово нових підходів до вирішення відомих завдань або постановки і вирішенню принципово нових завдань в професійній сфері і в інших областях. Диференційована організація навчальної діяльності, з одного боку, враховує рівень розумового розвитку, психологічні особливості учнів, абстрактнологічний тип мислення. З іншого боку, до уваги беруться індивідуальні запити особи, її можливості і інтереси в конкретній освітній області [13, с. 50–53].

На сучасному етапі в будівельних училищах при підготовці опоряджувальників будівельних впровадження диференційованого підходу має враховувати наявні існуючі особливості навчального процесу:

- у більшості випадків диференціація зводиться до додаткових занять із невстигаючими учнями на основі однотипних завдань;
- педагогами недостатньо уваги приділяється врахуванню індивідуально-типологічних властивостей учнів;
- на уроках теоретичного та виробничого навчання диференційований підхід здійснюється фрагментарно і ситуаційно;
- диференціація зводиться до варіювання завдань за об'ємом та складністю;

- основою для впровадження диференційованого підходу виступають тільки результати успішності учнів;
- наявна методична невідповідність викладачів і майстрів виробничого навчання;
- недостатнє використання диференційованого підходу обумовлюється недостатністю і обмеженістю навчально-матеріальної бази.

Організація навчального процесу у професійно-технічних навчальних закладах при підготовці опоряджувальників будівельних на основі диференційованого підходу складається з етапів, що визначені на основі розроблених у педагогічній теорії та практиці вимог:

- визначення чіткої системи цілей по формуванню професійної компетентності майбутніх опоряджувальників будівельних;
- виявлення початкового рівня навчальних можливостей учнів та формування типологічних груп в навчальних групах для уроків теоретичного та виробничого навчання;
- проведення навчального процесу, створення програми диференціації: диференціація дидактичного матеріалу для вивчення на уроках, для самостійної роботи, диференціація завдань на виробничому навчанні, виробничій практиці, при виконанні творчих робіт;
- реалізація запланованих завдань, організація навчальної діяльності учнів; одержання інформації про хід навчального процесу, оцінювання поточних результатів;
- внесення необхідних корективів, організація додаткової та позаурочної роботи;
- поетапне та підсумкове оцінювання результатів навчання.

Реалізація диференційованого підходу при підготовці опоряджувальників будівельних в сучасних навчальних закладах здійснюється за напрямками:

1. Використання різної кількості годин на вивчення однакових тем в групах учнів, сформованих по зовнішній диференціації (залежно від базової освіти і з різним рівнем розвитку) і різних термінів навчання. Це обумовлене необхідністю організувати індивідуальний підхід так, щоб учень не просто забезпечував засвоєння знань, але й сприяв їх розвиток. Водночас необхідно враховувати, що спрощений зміст навчання знижує його розвивальні та виховні можливості. Ми абсолютно погоджуємось з думкою А. Кирсанова про те, що одна з принципових вимог до навчальної діяльності не пристосування навчання до рівня підготовленості учня шляхом зниження об'єктивних труднощів, а систематичне, послідовне, цілеспрямоване розширення їхніх потенційних можливостей до об'єктивних вимог [7, с. 125].

2. Розподіл учнів на динамічні типологічні групи – організація навчальної діяльності на основі результатів психолого-педагогічної діагностики. Для організації диференційованого навчання, на думку Н. Тализіної, з метою з'ясування індивідуальних особливостей учнів спочатку проводиться діагностика загального рівня розвитку учнів і встановлюється ступінь готовності їх до навчання на даному етапі, чи до вивчення даного предмету [14, с. 47].

3. Диференціація дидактичного матеріалу. Власний педагогічний досвід та досвід педагогічних колективів дають можливість визначити основні види дидактичного матеріалу для використання під час реалізації технології комплексної диференціації.

4. Впровадження особливих методів і прийомів диференційованого підходу:

- виконання учнями в групі завдань різного рівня складності;
- передбачення творчої складової в процесі виконання завдань;
- рівневе опрацювання тем;
- дозування навчального матеріалу для учнів із врахуванням їх загального розвитку.

5. Застосування різних видів групової форми організації навчальної діяльності.

6. Диференціація завдань для домашніх самостійних робіт.

7. Диференціація контрольних робіт.

8. Використання сучасних інформаційних технологій та мультимедійних засобів.

9. Проведення індивідуальних занять-консультацій.

10. Виконання учнями індивідуальних творчих робіт для державної кваліфікаційної атестації.

Висновки. Результати диференціації навчання необхідно розглядати з різних точок зору:

– з психолого-педагогічної – диференціація забезпечує індивідуалізацію професійного навчання, створення умов для виявлення індивідуальних особливостей учнів для реалізації завдань професійного навчання, розвитку мотивації професійної діяльності, професійних інтересів, само-реалізації;

– з соціальної точки зору – цілеспрямоване формування професійного, творчого потенціалу суспільства;

– з професійної точки зору – вирішення сучасних проблем виробництва системою навчання, адаптованою до змін виробництва, отримання конкурентоспроможного, мобільного, компетентного працівника.

За результатами нашого дослідження диференційований підхід дозволяє підвищувати ефективність навчання, розвивати пізнавальну активність, самостійність учнів, їхні пізнавальні і соціальні мотиви.

Література:

1. Бабанський Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. – М.: Просвещение, 1985. – 208с.
2. Бутузов И. Д. Дифференцированный подход к обучению учащихся на современном уроке. (Учебное пособие). Новгород, 1972. – 72с.
3. Буряк В. К. Розвивальне навчання: теоретико-методологічний аспект: монографія / Володимир Буряк: Криворізький держ. пед. ун-т.- Київ: Фенікс, 2010. – 297 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. – Рівне: «Волинські обереги», 2011. – 552с.
5. Гуревич К. М. «Индивидуальный подход к учащимся при производственном обучении». М. Профтехиздат, 1963. – 75 с.
6. Гусак П. М. Теорія і технологія диференційованого навчання майбутніх вчителів початкових класів: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія і історія педагогіки»/ П. М. Гусак. – Луцьк, 1999. – 519 с.
7. Кирсанов А. А. Индивидуализация учебной деятельности как педагогическая проблема./А. А. Кирсанов. – Казань, 1982 – 224 с.
8. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі [монографія] /В. Г. Кремень; АПН України. – 2-ге вид. – Київ: «Знання України», 2010. – 519 с.
9. Крутецкий В. А. Психология: Учебник для учащихся пед. училищ. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
10. Осмоловская И. М. Как организовать дифференцированное обучение. /И. М. Осмоловская; отв. ред. М.А. Ушакова. – М.: Сентябрь, 2002. – 160 с.
11. Осмоловская И. М. Организация дифференцированного обучения в современной общеобразовательной школе / И. М. Осмоловская [гл. ред. Д. И. Фельдштейн]; Рос. акад. образования, Моск. психолого-социал. ин-т. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЭК». – 2005. – 214 с.
12. Паламарчук В. Ф. Першооснови педагогічної інноватики. т. 1 / В. Ф. Паламарчук. – К., Освіта України, 2006. – 419 с.
13. Профессиональная педагогика: Учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям. Под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. Изд. 3-е, перераб. М.: Изво ЭГВЕС, 2009. — 456 с.
14. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний. М.: Изд-во Московского университета. 1975. – 343 с.
15. Унт И. Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М.: Педагогика. 1990 – 188 с.
16. Чередов И. М. О дифференцированном обучении на уроках. Омск, Зап.-сиб. кн. изд-во, Омское отделение, 1973. – 155 с.

В статті проаналізовано особливості індивідуального і диференційованого підходів у навчальній діяльності, наявні існуючі особливості навчального процесу в ПТНЗ, етапи організації навчання та визначено напрямки диференціації у навчально-виробничому процесі при формуванні професійної компетентності майбутніх опоряджувальників будівельних.

Ключові слова: індивідуальний і диференційований підхід, креативність навчання.

Пятничук Т. Дифференцированный подход к формированию профессиональной компетентности будущих отделочников строительных в учебно-производственном процессе ПТУЗ.

В статті проаналізовані особливості індивідуального і диференційованого підходів в учебній діяльності, існуючі особливості учебного процесу в ПТУЗ, етапи організації обучения и определены направления дифференциации в учебно-производственном процессе при формировании профессиональной компетентности будущих отделочников строительных.

Ключевые слова: индивидуальный и дифференцированный подход, креативность обучения.

Piatnychuk T. Differentiated approach to the forming of professional competence for future building decorators in the framework of teaching process of VET schools

The individual and differentiated approaches in educational activity, existent features of educational process, stages of organization of educating and directions of differentiation in the framework of educational-productive process at forming the professional competence of future building decorators are analyzed in the article.

Keywords: individual and differentiated approach, creativity of educating.

УДК 377.042

Романов Л.А.

ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТРУЮВАННЯ ТЕСТІВ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ ОСВІТІ

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою підготовки кваліфікованих робітників є контрольно-оцінна діяльність, що надає інформацію про результати навчання і створює умови для їх коригування, тобто забезпечує встановлення зворотного зв'язку між педагогами та учнями. Ефективність контрольно-оцінної діяльності в навчанні залежить від адекватного вибору видів, форм та методів контролю.

Подальше удосконалення системи контролю може відбуватися щонайменше у двох напрямках: об'єктивізації та гуманізації. Об'єктивізація контролю означає зменшення його суб'єктивності, зведення до мінімуму ролі другорядних, випадкових чинників, перетворення на ефективний інструмент отримання зворотного зв'язку про результативність діяльності, а гуманізація – передбачає створення такої системи оцінювання, яка б не травмувала психіку учнів. У межах розвитку першого напрямку, як засвідчує світовий досвід, найефективнішим є тестовий контроль. Водночас застосування тестового контролю має низку проблем, серед яких – питання, пов'язані з дотриманням певних вимог до складання тестів, визначення часу на їх виконання, перевірка якості тестових завдань тощо.

Аналіз останніх досліджень. Загальнодидактичним аспектам тестування присвячені праці І. С. Булаха, Е. А. Михайличева, М. Б. Челишкової та ін. Теоретичні і методичні аспекти застосування тестового контролю у професійно-технічній освіті представлено в роботах П. Г. Лузана, В. М. Манька, І. А. Мосі та ін. Загальною тенденцією названих досліджень є обґрунтування видів та форм тестового контролю. Разом з цим недостатньо дослідженими залишаються такі аспекти дидактичного тестування, як проектування тестового контролю та експертна оцінка тестів. Отже, тема статті є актуальною.

Мета статті: охарактеризувати технологію конструювання тестів.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі під дидактичним (педагогічним) тестом розуміють підготовлений згідно з певними вимогами комплекс стандартизованих завдань, що дають змогу виявити в учасників тестування компетентності, які піддаються певному оцінюванню за заздалегідь встановленими критеріями. Отже, використання тестових завдань дає можливість більш об'єктивно оцінити навчальні досягнення учнів саме з позицій компетентнісного підходу.

Однак для розробки професійно грамотних дидактичних тестів необхідно дотримуватись певних вимог до їх створення та аналізу, наприклад, складання специфікації тесту, експертиза тестових матеріалів, розрахунок оптимального часу на виконання завдань тощо. У впровадженні тестового контролю не слід забувати також про перевірку якості тестів як загалом, так і окремих тестових завдань. Тому необхідно не тільки перевіряти тести на валідність та надійність, а також розраховувати коефіцієнти складності і дискримінативності тестових завдань.

Отже, одним із конкретних шляхів вдосконалення контрольно-оцінної діяльності може бути створення алгоритму перевірки якості тестових завдань, які використовуються педагогами для виявлення в учнів необхідних компетентностей.

Якщо розпочинати конструювання тесту зі створення завдань, тест скоріше за все буде вузькоспрямованим. Без попереднього плану деякі теми предмету, що вивчається, можуть зайняти